

Udskriftsdato: 15. december 2025

2017/1 LSF 32 (Gældende)

Forslag til Lov om ændring af retsplejeloven (Begrænsning af pligten til at erstatte sagsomkostninger i straffesager)

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: Justitsmin., j.nr. 2017-731-0009

Forslag

til

Lov om ændring af retsplejeloven

(Begrænsning af pligten til at erstatte sagsomkostninger i straffesager)

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1257 af 13. oktober 2016, som ændret senest ved § 1 i lov nr. 674 af 8. juni 2017, foretages følgende ændring:

1. I § 1008, stk. 4, 2. pkt., indsættes efter »vilkår«: », herunder når domfældte er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69 og idømmes foranstaltninger efter straffelovens § 68 eller § 70.«

§ 2

Loven træder i kraft den 1. januar 2018.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Formålet med lovforslaget er at give domstolene et større skøn til at vurdere, om det i en konkret straffesag er rimeligt, at en person, der som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, skal betale sagens omkostninger.

Det foreslås at ændre retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., om begrænsning af domfældtes ansvar for sagsomkostninger, således at omkostningsansvaret efter omstændighederne kan begrænses for personer, der som følge af deres psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf.

Lovforslaget er omtalt i vedtagelse nr. V 82, som Folketinget vedtog den 25. april 2017 på forslag af Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Venstre, Liberal Alliance, Alternativet, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti. Dette skete i forbindelse med behandlingen af forespørgsel nr. F 26 om at sikre, at varigt inhabile personer ikke skal trækkes igennem retssager.

2. Hovedpunkter i lovforslaget

2.1. Gældende ret

Regler om erstatning af sagsomkostninger i straffesager fremgår af retsplejelovens kapitel 91.

Det fremgår af retsplejelovens § 1007, stk. 1, at omkostningerne ved sagens behandling og straffens fuldbyrdelse i straffesager, som forfølges af en offentlig myndighed, udredes af det offentlige med forbehold af ret til at få dem erstattet af den sigtede eller tiltalte eller andre personer i medfør af reglerne i §§ 1008-1011.

Retsplejelovens § 1008, stk. 1, fastsætter som en hovedregel, at hvis en sigtet eller tiltalt findes skyldig, er vedkommende pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling.

Retsplejelovens § 1008, stk. 2 og 4, og § 1009 indeholder en række bestemmelser, der begrænser domfældtes pligt til at erstatte de udgifter, der er medgået til sagens behandling.

Retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., fastsætter, at retten i dommen kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Det fremgår af forarbejderne til § 1008, stk. 4, at baggrunden for bestemmelsen er, at der tidligere var praksis, hvorefter en person på grund af en ganske ubetydelig forseelse, der tilfældigvis nødvendiggjorde vidtløftig vidneførsel, kortoptagen mv., var blevet idømt uforholdsmæssig store sagsomkostninger, jf. Rigsdagstidende 1901-02, Tillæg A, sp. 3148 f.

I retspraksis har bestemmelsen bl.a. fundet anvendelse, når det efter en lovændring har været nødvendigt

at føre nogle sager gennem alle instanser for at få fastlagt den fremtidige praksis, når der i øvrigt er tale om sager af principiel interesse, og når underinstansens afgørelse har været i strid med en fastlagt praksis.

Endvidere er omkostningsansvaret i nogle sager blevet begrænset som kompensation for lang sagsbehandlingstid.

Det er også forekommet i retspraksis, at domfældte er blevet fritaget for at betale forsvarersalær, når forsvareren var blevet beskikket på grund af anklagemyndighedens påstand om frihedsstraf eller førerretsfrakendelse, men domfældte alene blev idømt bøde.

I nuværende retspraksis begrænses omkostningsansvar efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., derimod ikke alene med den begrundelse, at domfældte som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf.

2.2. Justitsministeriets overvejelser og lovforslagets udformning

Det er et grundlæggende princip, at den dømte i en straffesag skal betale sagens omkostninger.

Domfældtes omkostningsansvar kan dog begrænses efter forskellige bestemmelser, herunder retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., om sagsomkostninger, der står i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Denne bestemmelse anvendes i praksis ikke alene med den begrundelse, at domfældte som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf.

Domstolene bør imidlertid have et større skøn til at vurdere, om det i en konkret straffesag er rimeligt, at en person, der som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, skal betale sagens omkostninger.

Det foreslås på denne baggrund at ændre retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., således at det fastslås, at begrænsning af domfældtes omkostningsansvar som følge af ansvarets åbenbare misforhold til domfældtes skyld og vilkår kan ske bl.a., når domfældte som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf.

Med forslaget fastslås det, at domstolene efter et konkret skøn kan begrænse omkostningsansvaret for en domfældt, der som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, når ansvaret ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Det vil stadig være udgangspunktet, at personer, der som følge af deres psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, skal betale sagens omkostninger.

Domstolene vil imidlertid efter en konkret vurdering kunne begrænse omkostningsansvaret for sådanne personer.

Der henvises til lovforslagets § 1 og bemærkningerne hertil.

3. Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Med lovforslaget fastslås det, at domstolene efter et konkret skøn i medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., kan begrænse omkostningsansvaret for en domfældt, der som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, når ansvaret ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Begrænsning af omkostningsansvar efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., sker i nuværende retspraksis ikke alene med den begrundelse, at domfældte som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf.

Lovforslaget vurderes på den baggrund at medføre, at domfældtes omkostningsansvar fremover vil blive begrænset i nogle sager, hvor en domfældt som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, og hvor der i dag ikke sker en sådan begrænsning af domfældtes omkostningsansvar.

Det vurderes, at dette vil berøre et begrænset antal sager, og at domfældtes betalingsevne i nogle af disse sager endvidere vil være begrænset.

Samlet set vurderes lovforslaget at medføre begrænsede mindreindtægter for staten.

Lovforslaget vurderes ikke at have administrative konsekvenser for staten af betydning.

Lovforslaget har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser for kommuner eller regioner.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet mv.

Lovforslaget har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser for erhvervslivet.

5. Administrative konsekvenser for borgerne

Lovforslaget har ingen administrative konsekvenser for borgerne.

6. Miljømæssige konsekvenser

Lovforslaget har ingen miljømæssige konsekvenser.

7. Forholdet til EU-retten

Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter.

8. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Et udkast til lovforslag har i perioden fra den 18. august 2017 til den 15. september 2017 været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer mv.:

Østre og Vestre Landsret, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten, Rigspolitiet, Den Danske

Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Foreningen af Offentlige Anklagere, Politiforbundet, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Amnesty International, Bedre Psykiatri, Dansk Psykiatrisk Selskab, Dansk Socialrådgiverforening, Danske Handicaporganisationer, Danske Regioner, Det Centrale Handicapråd, Det Kriminalpræventive Råd, Faggruppen af Socialrådgivere i Kriminalforsorgen, Foreningen af Kommunale Social-, Sundheds- og Arbejdsmarkedschefer i Danmark, Galebevægelsen, Institut for Menneskerettigheder, Justitia, KFUK's sociale arbejde, KL, Kriminalforsorgens Lokale Præsteforening, Kriminalforsorgsforeningen, Landsforeningen af patientrådgivere og bistandsværger i Danmark, Landsforeningen KRIM, Landsforeningen LEV, Offerrådgivningerne i Danmark, Retspolitisk Forening, Rådet for Socialt Udsatte, SAVN og SIND – Landsforeningen for psykisk sundhed.

9. Sammenfattende skema

	Positive konsekvenser/mindreudgifter (hvis ja, angiv omfang)	Negative konsekvenser/merudgifter (hvis ja, angiv omfang)
Økonomiske konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen	Begrænsede mindreindtægter for staten
Administrative konsekvenser for stat, kommuner og regioner	Ingen af betydning	Ingen
Økonomiske konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for erhvervslivet	Ingen	Ingen
Administrative konsekvenser for borgerne	Ingen	Ingen
Miljømæssige konsekvenser	Ingen	Ingen
Forholdet til EU-retten	Lovforslaget indeholder ikke EU-retlige aspekter	
Overimplementering af EU-retlige minimumsforpligtelser (sæt X)	JA	NEJ X

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til nr. 1

Retsplejelovens § 1008, stk. 1, fastsætter som en hovedregel, at hvis en sigtet eller tiltalt findes skyldig, er vedkommende pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling.

Det fremgår af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., at retten i dommen kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Det foreslås at ændre retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., således at det fastslås, at begrænsning af domfældtes omkostningsansvar som følge af ansvarets åbenbare misforhold til domfældtes skyld og vilkår kan ske bl.a., når domfældte er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69 og idømmes foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 70.

Forslaget omfatter personer, der er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69 og idømmes foranstaltninger efter straffelovens § 68 eller § 70. Dette gælder, både når den pågældende frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16 om utilregnelighed, men idømmes foranstaltninger efter § 68 eller § 70, og når den pågældende idømmes foranstaltninger i medfør af § 69 om mangelfuld udvikling eller forstyrrelse af de psykiske funktioner i øvrigt, jf. § 68. Det gælder endvidere, når den pågældende idømmes foranstaltninger i medfør af § 73 om efterfølgende utilregnelighed eller forstyrrelse af de psykiske funktioner i øvrigt, jf. § 68 eller jf. § 69, jf. § 68 (uanset om retten i medfør af § 73 samtidig har idømt straf eller har bestemt, at straffen skal bortfalde).

Forslaget omfatter derimod ikke personer, der idømmes forvaring efter straffelovens § 70 uden at være omfattet af straffelovens § 16 eller § 69.

Forslaget omfatter heller ikke personer, der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 74 a (ungdomssanktion).

Med forslaget fastslås det, at domstolene efter et konkret skøn i medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., kan begrænse omkostningsansvaret for en domfældt, der som følge af sin psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, når ansvaret ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Det vil stadig være udgangspunktet, at personer, der som følge af deres psykiske tilstand idømmes andre foranstaltninger i stedet for almindelig straf, skal betale sagens omkostninger.

Domstolene vil imidlertid efter en konkret vurdering kunne begrænse omkostningsansvaret for sådanne personer.

Der kan i den forbindelse lægges vægt på alle omstændigheder i sagen, herunder graden af domfældtes psykiske afvigelse, karakteren og grovheden af den begåede kriminalitet, sagsomkostningernes størrelse og domfældtes betalingsevne.

Med forslaget tilsigtes herudover ingen ændringer i den nuværende praksis for begrænsning af domfældtes ansvar for sagsomkostninger efter retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. januar 2018.

Lovændringen følger de almindelige principper for ændringer af processuelle regler og finder dermed anvendelse også i verserende sager, når der efter lovens ikrafttræden skal træffes afgørelse om sagsomkostninger.

Til § 3

Den foreslåede bestemmelse vedrører lovens territoriale gyldighed og fastslår, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland.

For Færøerne og Grønland gælder særlige retsplejelove.

Lovforslaget sammenholdt med gældende lov

Gældende formulering

Lovforslaget

§ 1008. Findes sigtede skyldig, eller kendes han ved dom uberettiget til oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning, er han pligtig at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling. Justitsministeren kan fastsætte takster til brug ved opgørelsen af det beløb, som sigtede skal betale til dækning af udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

Stk. 2. Har undersøgelsen været rettet på en anden forbrydelse end den eller på andre forbrydelser foruden den, for hvilken tiltalte dømmes, er han ikke pligtig til at erstatte de derved foranledigede yderligere omkostninger (jf. dog § 1010); kan en sontring ikke ske, bestemmer retten, om og hvor stort et afdrag der bør gøres.

Stk. 3. Udgifter, der er foranledigede ved anke, kære eller begæring om en genoptagelse, bliver ikkun da at udrede af tiltalte, når disse skridt enten har ført til et for ham ugunstigere udfald eller er iværksat af ham selv og ikke har ført til forandring til hans fordel. Er anke rejst eller genoptagelse begæret af nogen af de i § 906, stk. 3, 1. pkt., nævnte personer, er den pågældende under tilsvarende betingelser pligtig at erstatte de derved forvoldte udgifter.

Stk. 4. Omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, bør ikke falde domfældte til last. Retten kan også i dommen begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Stk. 5. Rejsegodtgørelser og dagpenge til landsrettens personale i anledning af rettens møder uden for dens hovedsæde, rejsegodtgørelser og dagpenge til nævninger og domsmænd, rejsegodtgørelser og dagpenge til statsadvokaten, som foranlediges ved, at denne har embedskontor på et andet sted end det, hvor retten holdes, falder ikke domfældte til last.

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1257 af 13. oktober 2016, som ændret senest ved § 1 i lov nr. 674 af 8. juni 2017, foretages følgende ændringer:

1. I § 1008, stk. 4, 2. pkt., indsættes efter ”vilkår”: ”, herunder når domfældte er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69 og idømmes foranstaltninger efter straffelovens § 68 eller § 70”.

§ 2

Loven træder i kraft den 1. januar 2018.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.